

SUOMALAISLASTEN TALOUDELLINEN STRESSI JA SUBJEKTIIVINEN HYVINVOINTI COVID-19 PANDEMIAN AIKANA

Marja Lindberg: VTT, yliopistonlehtori, *Abo Akademi*

Mikael Nygård: VTT, dosentti, professori, *Abo Akademi*

Aino Sarkia: YTT, erityisasiantuntija, *Pelastakaa Lapset*

Mia Hakovirta: VTT, dosentti, professori, *Turun yliopisto*

Emily Vuorenlinna: VM, väitöskirjatutkija, *Abo Akademi*

marja.lindberg@abo.fi; mikael.nygard@abo.fi;

aino.sarkia@pelastakaaalapset.fi; miahak@utu.fi; emily.vuorenlinna@abo.fi

Janus vol. 32 (4) 2024, 341–357

Tiivistelmä

Artikkelissa tutkitaan, miten suomalaislasten kokemukset taloudellisesta stressistä liittyvät subjektiiviseen hyvinvointiin koronapandemian toisena vuotena. Taloudellinen stressi ymmärretään moniulotteisena huolena, joka vaikuttaa lapsiin niin vanhempien kuin laajemman yhteiskunnallisen talouskeskustelun kautta. Subjektiiivista hyvinvointia käsitellään kahden eri ulottuvuuden näkökulmasta. Kognitiivinen hyvinvointi kuvaa lasten tyytyväisyyttä elämäänsä kokonaisuutena, kun taas psykologinen hyvinvointi keskittyy lyhyen aikavälin koettuun hyvinvointiin. Käytämme Pelastakaa Lapset ry:n keväällä 2021 keräämää kyselyaineistoa. Tulokset osoittavat, että koettu taloudellinen stressi on negatiivisesti yhteydessä sekä kognitiiviseen hyvinvointiin että psykologiseen hyvinvointiin, myös huomioitaessa sosioekonomiset ja muut aiempaan tutkimukseen perustuvat subjektiiviseen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Kuitenkin vielä negatiivisempi vaikutus oli koulussa koetulla turvattomuuden tunteella. Tytöillä ja yli 16-vuotiailla oli suurempi riski heikolle subjektiiviselle hyvinvoinnille.

JOHDANTO

Lasten subjektiivinen hyvinvointi on monitahoinen ilmiö, jonka on todettu liittyvän paikkaan ja aikaan sekä taloudelliseen ja sosiaaliseen kontekstiin, jossa lapset elävät, ja näin ollen sitä on hyvä mitata eri indikaattorein sekä perheen että yksilön tasolla (esim. Axford 2008). Lasten hyvinvointikokemukset voivat olla yhteydessä paitsi oman perheen myös yhteiskunnassa yleisemmin vallitsevaan taloudelliseen tilanteeseen (esim. James & Prout 1990; Hakovirta & Rantalaiho 2012; Spyrou 2019; Toikka 2023).

Aiempien kansainvälisten tutkimusten mukaan taloudellisen stressin ja lasten subjektiivisen hyvinvoinnin välillä

on todettu olevan negatiivinen yhteys (esim. Bradshaw ym. 2013; Unicef 2014; Bradshaw 2015b; Main 2019; Crous 2017). Vaikka Suomessa hepolitiikka onkin varsin kattavaa ja Suomi on listattu jo useasti maailman onnellisimmaksi maaksi (Helliwell ym. 2019), myös Suomessa lapset kokevat taloudellista stressiä, jolla on yhteys hyvinvointiin (Schenck-Fontaine & Panico 2019; Lindberg 2021; ks. myös Main ym. 2019). Suuri osa aiemmista tutkimuksista taloudellisten vaikeuksien ja hyvinvoinnin välisestä yhteydestä ovat kuitenkin koskettaneet joko vanhemmilta kerättyä aineistoa (esim. Salmi & Kestilä 2019) tai pienituloisuuden tai köyhyyden, kuten aineellisen puutteen, yhteyttä hyvinvointiin (esim. Pelastakaa Lapset 2019).

Janus

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALLT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tku.fi/janus

Useissa aiemmissa tutkimuksissa on pääasiassa käytetty vain yhtä subjektiivisen hyvinvoinnin mittaria. Nykyisin on alettu korostaa useamman mittarin tarpeellisuutta, jotta subjektiivisesta hyvinvoinnista saataisiin laajempi ja syvempi ymmärrys (esim. Eurostat 2016; Haanpää ym. 2019; Toikka & Haanpää 2020; Toikka 2023). Tässä artikkelissa käyttämämme lapsiaineisto täyttää tutkimuksellista tarvetta saada esiin lasten omia subjektiivisia kokemuksia taloudellisesta stressistä. Taloudellisen stressin ja subjektiivisen hyvinvoinnin välinen yhteys voi vaihdella sen mukaan, mitä hyvinvoinnin ulottuvuutta tai lasten taloudellisen tilanteen mittaria tarkastellaan. Aiemman tutkimuksen mukaan kognitiivinen subjektiivinen hyvinvointi liittyy läheisesti perheeseen tai esimerkiksi perheen tuloihin. (Luhmann ym. 2012.) Kognitiivisella subjektiivisella hyvinvoinnilla viitataan lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja elämäntyytyväisyyteen (Diener & Suh 1997; Diener ym. 1999).

Lasten kokemalla köyhyydellä on tutkimusten mukaan selvä negatiivinen yhteys elämäntyytyväisyyteen ja näin ollen hyvinvoinnin kokemuksiin (esim. Haanpää ym. 2019; Toikka & Haanpää 2020; Toikka 2023). Tämän vuoksi on tärkeää tutkia tarkemmin, miten koettu taloudellinen stressi, toisin sanoen huoli perheen taloudellisesta tilanteesta liittyy lasten subjektiiviseen hyvinvointiin. Aihepiiriä ei ole tutkittu vielä kovin kattavasti suomalaisessa kontekstissa, mikä osoittaa myös tutkimustarpeen olemassaolon (ks. Lindberg ym. 2020). Voidaksemme tarkastella sitä millainen yhteys on kyseessä, lyhyt vai pitkäaikai-

nen sekä tavoittaaksemme lasten subjektiivisen hyvinvoinnin monitahoisen olemuksen, on tärkeää käyttää useita mittareita. On myös tärkeää mitata, miten subjektiivinen hyvinvointi liittyy taloudellisen stressin kokemuksiin. Tämä lisää tietämystämme lasten subjektiiviseen hyvinvointiin yhteydessä olevista tekijöistä. Koronapandemian aikaisten rajoitusten vuoksi voidaan olettaa lasten kokeneen tavalla tai toisella taloudellista stressiä (esim. Kestilä ym. 2021). Lisäksi koetun taloudellisen stressin tutkiminen laajentaa näkemystämme paitsi köyhyyden myös yleisemmän yhteiskunnallisen taloudellisen tilanteen yhteydestä lasten hyvinvointiin.

Tässä artikkelissa tavoitteena on kahden eri subjektiivisen mittarin avulla täydentää aiempaa tutkimusta taloudellisen stressin yhteydestä suomalaisten lasten hyvinvointiin (ks. Gross-Manos ym. 2015; Toikka 2023). Tutkimme, miten lasten kokema taloudellinen stressi on yhteydessä hyvinvointiin, ja onko kyse enemmänkin hetkellisestä vaiko kauaskantoisemmasta, pidemmälle tulevaisuuteen ulottuvasta yhteydestä (esim. Lindberg ym. 2020). Tutkimuksen ajankohta on tärkeä, koska koronapandemian aikaisten rajoitusten negatiivinen yhteys lapsiin on ilmeinen (esim. Panula ym. 2023). Artikkelissa mittaamme hyvinvointia kahdella subjektiivisen hyvinvoinnin mittarilla: kognitiivinen kokonaisvaltainen hyvinvointi (KHV) ja lyhyen aikavälin psykologinen hyvinvointi (PHV). Käytämme aineistona Pelastakaa Lapset ry:n kyselyaineistoa, joka on kerätty 12-17-vuotialta lapsilta Covid-19-pandemian aikana keväällä 2021.

TALOUDELLINEN STRESSI JA SUBJEKTIIVINEN HYVINVOINTI

Taloudellinen stressi

Talouskriisit lisäävät usein työttömyyttä ja siten myös kotitalouksien ja lapsiperheiden taloudellista ahdinkoa (esim. Pelastakaa Lapset 2015; Terraneo 2016). Maaliskuussa 2020 Covid-19 pandemia aiheutti taloudellisia lisähaasteita lapsiperheille vaikeuttaen erityisesti jo taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevien, kuten pienituloisten ja maahanmuuttajaperheiden, asemaa (Pekkarinen & Miettinen 2021). Koronapandemian on tutkimuksen mukaan todettu olleen yhteydessä negatiivisesti lapsiperheiden toimeentuloon. Huolta aiheuttivat myös lomautusten tai töiden menettämisen uhka. (Kestilä ym. 2021; Sirniö ym. 2021; Kallinen ym. 2021.) Voidaankin olettaa, että Covid-19-pandemia lisäsi suomalaisten lapsiperheiden taloudellista stressiä, millä saattaa olla negatiivinen yhteys lasten subjektiiviseen hyvinvointiin (Lindberg 2021; Hallaert ym. 2023).

Taloudellinen stressi voidaan määritellä subjektiivisiksi kokemuksi taloudellisista huolista. Lisäksi sillä voidaan tarkoittaa taloudellisen tilanteen heikentymistä ja vaikeuksia vastata perheen velvollisuuksiin. (Hilton & Devall 1997; ks. myös Gross-Manos 2017.) Lasten kohdalla taloudellisen stressin kokeminen voi johtua laajemmasta yhteiskunnallisesta tilanteesta ja siitä, miten omassa perheessä vanhemmat keskustelevat rahasta ja mahdollisesti välittävät taloudellisia huolia eteenpäin lapsilleen (Cogner ym. 2002), tai miten esimerkiksi opettajat tai muut lasten lähipiiriin kuuluvat ihmiset käsittelevät talouteen liittyviä kysymyksiä (James & Prout 1990; Vo-

yanoff 1990; Lindberg ym. 2018; Spyrou 2019). Taloudellista stressiä voidaan kokea myös perheissä, joissa ei varsinaisesti koeta köyhyyttä (Fanjul 2014; Schenck-Fontaine & Panico 2019).

Taloudellisella stressillä voidaan viitata myös perheisiin, joissa vanhemmat peittävät konkreettiset taloudelliset ongelmat lapsiltaan esimerkiksi jättämällä omia tarpeellisia hankintojaan, kuten lääkkeitä hankkimatta siten, että taloudelliset vaikeudet näkyisivät lasten arjessa mahdollisimman vähän (ks. esim. Lindberg ym. 2020). Näin ollen vanhemmat voivat omalla toiminnallaan lieventää lasten kokemaa taloudellista stressiä tai aineellista puutetta esimerkiksi pidättäytymällä kertomasta ongelmista lapsilleen (Conger ym. 2002; Main & Bradshaw 2014). Vanhemmat saattavat myös vähentää omia menojaan varmistaakseen, etteivät heidän lapsensa kärsisi puutteesta tai koe taloudellista stressiä (esim. Lindberg ym. 2018). Aiempi tutkimus osoittaa, että toimeentulovaikeuksia kokevissa perheissä koetaan myös tavallista useammin stressiä ja huolta (Forssén 2012; Halme & Perälä 2014; Toikka 2023). Tutkimusten perusteella perheiden sosioekonominen asema on yhteydessä perheiden arkipäivän selviytymisstrategioihin ja esimerkiksi siihen, miten paljon perheessä käytetään aikaa lasten kehitystä tukevaan toimintaan (Kalil & Ryan 2020). Lasten kohdalla on tutkitu muun muassa taloudellisen stressin yhteyttä mielenterveyteen (Nepl ym. 2015). Taloudellisella stressillä voi myös olla välillinen yhteys lasten hyvinvointiin mahdollisesti vähävaraiseksi leimautumisen kautta, mikä puolestaan voi olla yhteydessä lasten sosiaalisiin suhteisiin ja siten heidän pitkäaikaiseen subjektiiviseen hyvinvointiinsa (Heinrich 2014;

ks. myös Kallinen ym. 2021). Lisäksi eriarvoisuutta korostavilla asioilla, kuten vaatteilla tai mahdollisuuksilla osallistua vapaa-ajan aktiviteetteihin, on merkittävä rooli lasten yhteenkuuluvuuden tunteelle ja sosiaalisille suhteille (esim. Lyng 2018).

Subjektiiivinen hyvinvointi

Lasten subjektiivisen hyvinvoinnin mittaaminen on monimutkaisempaa kuin yleisen hyvinvoinnin mittaaminen. Sopivien mittareiden löytäminen ei välttämättä ole helppoa ja lasten haastattelemiseen voi liittyä haasteita (Amerijckx & Humblet 2013). Kyseessä on monitahoinen ilmiö, johon vaikuttaa se, miten lapsuus ymmärretään, ja pidetäänkö lapsia omina yksilöinä vai keskeneräisinä, aikuisuutta kohti kasvavina henkilöinä. Jos tarkastelemme lapsuutta itsenäisenä elämänvaiheena ja lasten hyvinvointia tässä ja nyt, on pohdittava, keskitytäänkö lasten mielentiloihin, haluihin vai tarpeisiin (Raghavan & Alexandrova 2015). Toinen kysymys on, miten lasten hyvinvointia tutkitaan: kysytäänkö suoraan lapsilta vai epäsuorasti esimerkiksi vanhemmilta. Aiemmassa tutkimuksessa on pääosin käytetty epäsuoraa lähestymistapaa, jolloin lasten omiin kokemuksiin perustuvaa tietoa voi jäädä pimentoon (Amerijckx & Humblet 2013). Kolmas kysymys liittyy subjektiivisen hyvinvoinnin mittareiden käyttöön (esim. Axford 2008; Ben-Arieh ym. 2017; Bradshaw & Rees 2017). Käytetäänkö vain yhtä indikaattoria vai yhdistetäänkö useita, jotta saadaan kattavampi mittaus-tulos subjektiivisesta hyvinvoinnista? Monissa tutkimuksissa on usein käytetty yksittäisiä indikaattoreita (esim. Bradshaw 2015a; Crous 2017), mutta useiden mittareiden käyttö on suositeltavaa

(Gross-Manos ym. 2015; Casas 2019; Lindberg 2021; ks. myös Casas & Rees 2015). Useamman mittarin käyttäminen on tärkeää myös silloin, kun halutaan tarkastella taloudellisen stressin pitkäkestoista yhteyttä lasten hyvinvointiin. Lyhytaikaisen psykologisen hyvinvoinnin on todettu olevan vahvemmin yhteydessä lasten persoonallisuuteen (Steel ym. 2008) mutta vain heikosti sosiodemografisiin tekijöihin, kuten perheen taloudelliseen tilanteeseen (Luhmann 2017). Pitkäaikaiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ovat taas enemmän yhteydessä lapsesta riippumattomat syyt ja yhteiskunnalliset olosuhteet, kuten perheen taloudellinen tilanne (Bradshaw ym. 2011; Luhmann 2017).

Eri mittareiden käyttö lasten subjektiivisen hyvinvoinnin mittaamisessa liittyy pitkälti siihen, miten lapsuus, hyvinvoinnin käsite ja siihen liittyvät osatekijät ymmärretään. Yksi tapa on erottaa toisistaan kognitiivinen ja kokonaisvaltainen lähestymistapa siitä, miten lapset kokevat hyvinvointinsa lyhyellä aikavälillä tässä ja nyt. Ensimmäinen lähestymistapa kattaa hyvinvoinnin kognitiiviset komponentit (KHV) ja siinä keskitytään mittaamaan lasten tyytyväisyyttä elämäänsä kokonaisuutena. (Diener & Suh 1997; Diener ym. 1999.) Lähestymistapa perustuu siihen, miten lapset hahmottavat maailmaa ja ympäristöä, kuten perhettä, ystäviä tai koulua, ja miten he kokevat itsensä osana näitä maailmoja (Veenhoven 1993; Gilman ym. 2000). Näin ollen KHV voidaan nähdä voimakkaasti riippuvaisena ulkoisista tai ympäristöön liittyvistä olosuhteista (Bradshaw ym. 2011; Luhmann 2017). Jos lapset kokevat jatkuvaa taloudellista stressiä yhteiskunnallisella ja/tai perheen tasolla, heidän kognitiivinen hyvinvointinsa (KHV) todennäköi-

sesti heikkenee. Toinen lähestymistapa lasten subjektiiviseen hyvinvointiin keskittyy lyhytaikaiseen psykologiseen hyvinvointiin (PHV) ”tässä ja nyt”. Lähestymistapa kuvaa henkilön hyvinvoinnin subjektiivista arviointia tietyllä hetkellä (Diener ym. 1993). Yhdistämällä nämä kaksi ulottuvuutta saadaan aiempaa monitahoisempi kuva lasten subjektiivisesta hyvinvoinnista lyhyellä ja pidemmällä aikavälillä.

Lasten subjektiivinen hyvinvointi ei ole pelkästään riippuvaista siitä, kokevatko lapset taloudellista stressiä vai eivät. Myös erilaisilla sosiodemografisilla, sosiaalisilla ja terveyteen liittyvillä tekijöillä on merkitystä. Aiemman tutkimuksen mukaan lasten ikä, sosioekonominen asema, ystävät, yksinäisyyden tai kiusaamisen kokemukset, vapaa-ajan harrastukset, oppimiskyky, fyysinen terveys, lasten omat asenteet sekä itsetunto liittyvät subjektiiviseen hyvinvointiin (Pople ym. 2015; Baiocco ym. 2018; Inchley ym. 2020; Lindberg ym. 2020). Myös sukupuolella on todettu olevan merkitystä: pojat vaikuttavat olevan jossain määrin tyytyväisempiä elämäänsä kuin tytöt (Tomlinson ym. 2017; Chen ym. 2020). Bradshawin (2015b) mukaan lasten kokonaisvaltaisen subjektiivisen hyvinvoinnin keskeiset tekijät liittyvät perheeseen, valinnanmahdollisuuksiin, rahaan ja omaisuuteen, terveyteen, ajankäyttöön, tulevaisuuteen, ulkonäköön, kouluun, kotiin sekä ystäviin (myös Rees ym. 2013). Tärkein subjektiivista hyvinvointia heikentävä tekijä näyttää olevan kiusaaminen (Bradshaw 2015b). Lasten subjektiivisen hyvinvoinnin on myös todettu vaihtelevan eri maiden välillä (Bradshaw & Rees 2017; Main ym. 2019).

Vaikka lapsuudentutkimus onkin viime vuosina herättänyt enemmän kiinnostusta, ja koululaisten terveystutkimusta (Kouluterveyskysely) on laajennettu koskemaan yläkouluikäisten ohella alakoulun oppilaita, keskittyy suuri osa tutkimuksista edelleen yli 13-vuotiaisiin lapsiin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011; Lippman ym. 2011). Children’s Worlds -projektissa on kerätty aineistoa myös alle 13-vuotiailta lapsilta (ks. Haanpää ym. 2020), ja aineistosta on tehty tutkimusta myös suomalaisten lasten subjektiivisen hyvinvoinnin osalta, vaikka mittareissa olikin jonkin verran eroa suhteessa subjektiivisen hyvinvoinnin kognitiivisen ja affektiivisen, eli lyhyen ajan komponentteihin (esim. Lindberg ym. 2020).

Edellä käydyn kirjallisuuskatsauksen perusteella odotamme taloudellisen stressin olevan yhteydessä lasten subjektiiviseen hyvinvointiin, erityisesti kokonaisvaltaiseen, kognitiiviseen subjektiiviseen hyvinvointiin (KHV) (Bradshaw ym. 2011; Luhmann 2017; Lindberg ym. 2020), kun samanaikaisesti kontrolloidaan sosioekonomisia ja demografisia tekijöitä sekä muuttujia, jotka aiemman tutkimuksen perusteella on todettu merkityksellisiksi, kuten ystävien määrä ja koulukiusaamiskokemukset.

AINEISTO JA MUUTTUJAT

Aineistona käytetään Pelastakaa Lapset ry:n Lapsen ääni -kyselyä, joka toteutettiin Webropol-verkkokyselynä huhti-toukokuussa 2021. Kysely oli saatavilla suomen- ja ruotsinkielellä ja sen kohderyhmänä olivat 12–17-vuotiaat lapset. Aineisto kerättiin anonymisti eikä siitä ilmene, missä ja miten kukin

vastaaja on kyselyyn vastannut. Kyse-lylomaketta jaettiin sosiaalisen median kanavien kautta, kuten Instagramissa ja Facebookissa. Lisäksi Pelastakaa Lasten Netari-palvelua hyödynnettiin kyselyn jakamisessa yhteistyökuntien nuorisotyöntekijöille ja sosiaalisen median kanaville (kuten Momio, Twitch ja Discord). Kyselylinkkiä jaettiin myös kouluille eri puolille Suomea sekä Helsingin, Vantaan ja Espoon opetusviranomaisille.

Vastaajia oli 1102, joista 76 prosenttia tyttöjä ja 14 prosenttia poikia, 10 prosenttia ei halunnut vastata tai kertoa sukupuoltaan. Suurin osa, eli 25 prosenttia vastaajista oli 16-vuotiaita. Pienin ikäryhmä vastaajista oli 12-vuotiaat (8%). 98 prosenttia vastaajista puhui kotonaan ensisijaisesti suomea, 5 prosenttia ruotsia, 6 prosenttia englantia ja 5 prosenttia jotain muuta kieltä. Vastaajia oli kaikista Suomen 19 maakunnasta. Suurimmat vastaajamäärät olivat Uudellamaalla (22%), Pohjois-Pohjanmaalla (14%) ja Pirkanmaalla (9%). Suurin osa vastaajista kertoi asuvansa kahden vanhemman kanssa (61%). 13 prosenttia asui vanhempiensa luona vuorotellen ja 11 prosenttia asui yhden vanhemman kanssa. (Pelastakaa Lapset 2021.)

Lasten subjektiivista hyvinvointia mitataan kahdella eri mittarilla: kognitiivisella ja psykologisella hyvinvointimittarilla. Kognitiivista hyvinvointia (KHV) mitattiin Ryffin (1989) mittarilla, joka sisälsi seuraavat väittämät: ”Pidän itsestäni juuri tällaisena kuin olen” (Itsehyväksyntä); ”Selviän hyvin päivittäisistä velvollisuuksistani” (Ympäristön hallinta); ”Ihmiset ovat yleensä ystävällisiä minua kohtaan” (Positiiviset suhteet muihin); ”Minulla on riittävästi valinnanvaraa ajankäyttöni suhteen” (Autonomia); ”Minusta tun-

tuu, että opin paljon uusia asioita tällä hetkellä” (Henkilökohtainen kasvu) ja ”Suhtaudun tulevaisuuteeni myönteisesti” (Elämän merkityksellisyys). Mittarin Cronbach alfa-arvo oli 0,86 ja se on dikotomisoitu arvoihin 0=matala (0—89) ja 1=korkea (90—100) Children’s Worlds aineiston ohjeistuksen mukaisesti (Crous 2017). Lisäksi dikotomisointi mahdollistaa logistisen regressioanalyysin. On hyvä huomata, että aiempien lasten subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimusten mukaan vastausten jakautuminen ei noudata normaalijakaumaa, vaan lapset yleensä arvioivat hyvinvointinsa suhteellisen korkeaksi (Gross-Manos ym. 2015).

Toinen hyvinvoinnin mittari mittasi psykologista hyvinvointia (PHV) yhdellä väittämällä: ”Millainen on henkinen hyvinvointisi tällä hetkellä?”. Vastausvaihtoehtoja oli viisi (hyvä, melko hyvä, keskitasoinen, melko huono, huono). Vastaukset jaettiin arvoihin ”hyvä” (1–2, kattaen 35,4% vastaajista) ja ”huono” (3–5, kattaen 64,6% vastaajista). Kahden mittarin avulla voidaan tarkemmin tutkia taloudellisen stressin ja subjektiivisen hyvinvoinnin yhteyttä, eli miten pitkäaikainen yhteys taloudellisella stressillä on. Psykologisen hyvinvoinnin mittari dikotomisoitiin niin ikään Crousin (2017) mukaisesti siten, että arvot 1–2 edustavat positiivista kokemusta ja muut arvot edustavat kielteistä kokemusta.

Lasten kokemaa taloudellista stressiä eli huolta rahasta arvioitiin kysymyksellä: ”Olen ollut huolissani perheeni taloudellisen tilanteen vuoksi”. Alkuperäiset vastausvaihtoehdot olivat asteikolla: ”1=täysin eri mieltä – 5=täysin samaa mieltä”. Vastaukset dikotomisoitiin seuraavasti: ”ei huolia” (1–2, 48,6% vastaa-

jista) ja ”on huolia” (3–5, 51,4% vastaa-jista). Mittari soveltuu hyvin koetun taloudellisen stressin mittaamiseen lasten keskuudessa (Rees & Main 2015; Gross-Manos 2017; Lindberg ym. 2020). Asteikko seuraa niin sanottua interval-lasteikkoa, jossa arvo kolme edustaa teoreettisesti sitä, ettei ole samaa tai eri mieltä. Dikotomisointi tehtiin siten, että vastaajien osuus jakautuisi mahdollisimman tasaisesti uusissa arvoluokituksissa.

Loput selittävät tekijät valikoituivat aiemman tutkimuksen perusteella niistä tekijöistä, joiden on havaittu liittyvän lasten koettuun hyvinvointiin (esim. Axford 2008; Ben-Arieh ym. 2017; Bradshaw & Rees 2017). Näitä ovat sosioekonomiset tekijät (kuten vanhempien työmarkkina-asema) ja sosiaaliset verkostot, kuten ystävät, turvallisuuden tunne koulussa ja kiusaamiselta välttyminen, hyvä terveys sekä vapaa-ajan toimintaan osallistuminen (ks. Uusitalo & Malmivaara 2014).

Huoltajien työssäkäyntiä mitattiin kysymyksellä: ”Mikä seuraavista kuvaa huoltajasi/huoltajiesi työtilannetta? Molemmat huoltajistani käyvät töissä; Vain toinen huoltajistani käy töissä; Kumpikaan huoltajistani ei käy töissä; Minulla on yksi huoltaja ja hän käy töissä; Minulla on yksi huoltaja ja hän ei käy töissä; En osaa sanoa”. Muuttuja luokiteltiin seuraavasti: 0=huoltajat käyvät tössä ja 1=työttömyyttä perheessä (vaihtoehdot vain toinen huoltajista käy töissä; kumpikaan heistä ei käy töissä; perheessä vain yksi huoltaja, joka ei käy töissä). ”En osaa sanoa” käsiteltiin puuttuvana arvona.

Ystävien määrä arvioitiin kysymyksellä ”Onko sinulla tällä hetkellä sellaisia läheisiä ystäviä, joiden kanssa koet voi-

vasi keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi?”. Vastaukset dikotomisoitiin arvoihin 0=on ystäviä (vastaukset yksi tai useampia läheisiä ystäviä) ja 1=eivät ystäviä (vastaus ”ei ole läheisiä ystäviä”). Kiusaamista mitattiin kysymyksellä: ”Onko sinua kiusattu viimeisen vuoden aikana?”. Vastaus jaettiin arvoihin 0=eivät kiusattu ja 1=on kiusattu (vastaukset kyllä, useita kertoja viikossa; kyllä, noin kerran viikossa; kyllä, harvemmin kuin kerran viikossa). Muuttuja ”turvallisuuden tunne koulussa” mitattiin kysymyksellä: ”Kuinka turvalliseksi tunnet olosi, kun olet... Koulussa?” Vastausvaihtoehdot olivat asteikolla 0 (en lainkaan) – 10 (täysin turvalliseksi). Muuttuja jaettiin arvoihin ”ei kovin turvallinen” (0–8, 49,9% vastauksista) ja ”täysin turvallinen” (9–10, 50,1% vastauksista). Tämänkin muuttujan dikotomisoinnin asteikossa on huomioitu verrannollisuus muihin muuttujiin sekä vastausten jakauma.

Terveyttä mitattiin kysymyksellä: ”Koetko kuuluvasti vähemmistöön joidenkin seuraavien asioiden suhteen? Vamma tai pitkäaikaissairaus”. Vapaa-ajan harrastuksesta luopumaan joutumista arvioitiin kysymyksellä: ”Miten koet, että koronapandemia ja siihen liittyvät rajoitukset ovat vaikuttaneet vapaa-aikaasi? Olen joutunut luopumaan minulle tärkeästä harrastuksesta tai vapaa-ajan toiminnasta.” Tähän kysymykseen pystyi vastaamaan vain kyllä tai jättämään tyhjäksi.

Lisäksi analyysissa kontrolloitiin useita demografisia muuttujia, kuten lapsen ikä (12–13; 14–15 ja 16–17 vuotta), sukupuoli (tyttö, poika tai muu) sekä perherakenne (”kaksi aikuista”; ”vuoroasuminen”; ”yhden vanhemman kanssa” ja ”jossain muualla kuin kotona”).

ANALYYSIT

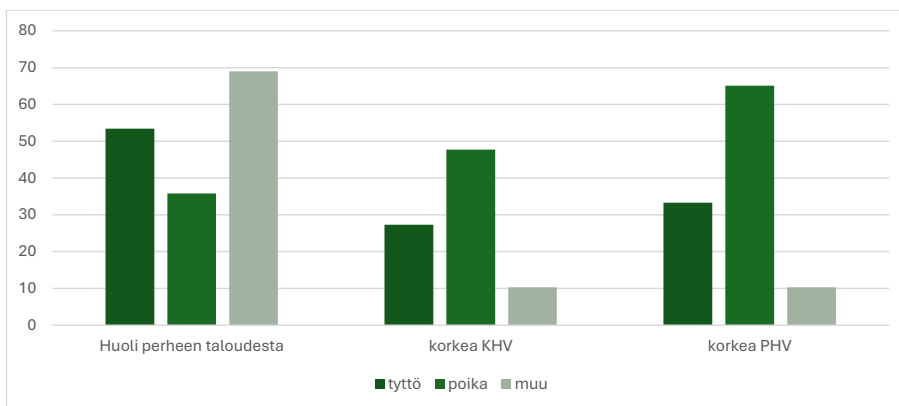
Lasten subjektiivista hyvinvointia arvioitiin aluksi tarkastelemalla muuttujien suoria jakaumia ja prosenttiosuuksia taloudellisen stressin ja sukupuolen mukaan. Toiseksi laskimme riskiluvut korkean KHV:n ja korkean PHV:n todennäköisyydelle logistisen regressioanalyysin avulla eri riippumattomien ja aiemman tutkimuksen perusteella valittujen kontrollimuuttujien suhteen (esim. Ben-Arieh ym. 2017). Regressioanalyysissä edettiin vaiheittain yhden selittäjän (bivariaattiyhteyksien) regressioanalyysistä (Malli 1) multivariaattiregressioihin arvioimalla ensin taloudellisen stressin yhteyttä perheessä työskentelevien aikuisten määrään (Malli 2), ystäviin (Malli 3), kiusaamiseen ja turvallisuuden tunteeseen koulussa (Malli 4), terveyteen (Malli 5) sekä vapaa-ajan aktiviteetteihin (Malli 6) (ks. Lindberg ym. 2020). Kont-

rollimuuttujat ikä, perhe ja sukupuoli sisällytettiin jokaiseen malliin.

TULOKSET

Tarkastelimme aluksi taloudellisen stressin kokemuksia lasten keskuudessa. Kuvio 1 näyttää niiden vastaajien osuuden (%), jotka ovat huolissaan rahasta sekä joilla on korkea KHV ja PHV sukupuolen mukaisesti jaoteltuna.

Tulokset osoittavat, että tytöillä on matalammat arvot molemmilla hyvinvointiasteikoilla (KHV 27,3% ja PHV 33,3%) kuin pojilla (KHV 47,7% ja PHV 65,1%). Rahasta huolissaan olevien tyttöjen osuus (53,4%) on suurempi kuin poikien (35,8%). Eniten huolestuneita löytyy kuitenkin kategoriasta ”muu”, jossa vastausten osuus on 69 prosenttia (Kuvio 1). On kuitenkin tärkeä huomata, että tyttöjä oli

Kuvio 1. Osuus (%) vastaajista, joilla oli huoli perheen taloudesta, korkea KHV ja korkea PHV sukupuolen mukaan jaoteltuna (vastaajien määrä: tyttö N=835, poika N=152, muu N=29)

aineistossa huomattavasti enemmän kuin poikia, kun taas sukupuolekseen ”muun” valinneita oli vielä poikiakin vähemmän vastaajista. Näin ollen luotettavien tai yleistettävien johtopäätösten tekeminen sukupuolen perusteella ei ole mahdollista, koska nimenomaan sukupuolijakauma aineistossa oli vino.

Seuraavaksi tarkastellaan logistisella regressioanalyysillä Odds ratio-arvoja. Tunnuslukuna käytetään odds ratio-riskilukua, joka kuvaa suhteellista riskiä kuulua taloudellisia huolia kokevaan ryhmään.

Taulukko 1. Logistinen regressio: Todennäköisyys korkealle kognitiiviselle hyvinvoinnille, Odds-suhteet.

Muuttuja	Malli 1	Malli 2 Perheen talous ja työssäkäynti	Malli 3 Ystävät	Malli 4 Kiusaaminen ja koulu	Malli 5 Terveys	Malli 6 Vapaa-ajan harrastukset
Huoli perheen taloudesta						
ei huolia	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
huolia	0.373***	0.419***	0.425***	0.534**	0.541**	0.536**
Huoltajien työssäkäynti						
huoltajat työskentelevät	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
työttömyyttä perheessä	0.899	1.036	1.072	1.352	1.332	1.328
Ystävät						
on ystäviä	1.00		1.00	1.00	1.00	1.00
ei ystäviä	0.398***		0.378***	0.308**	0.311**	0.306**
Kiusaaminen						
ei ole kiusattu	1.00			1.00	1.00	1.00
on kiusattu	0.331***			0.588*	0.584*	0.568*
Turvallisuuden tunne koulussa						
täysin turvallinen	1.00			1.00	1.00	1.00
ei kovin turvallinen	0.248***			0.298***	0.305***	0.316***
Vamman tai sairauden vuoksi vähemmistöön kuuluva						
ei	1.00				1.00	1.00
kyllä	0.280***				0.474	0.454
Vapaa-ajan harrastuksesta luopuminen						
ei	1.00					1.00
kyllä	0.774					1.308
Ikä						
12-13	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
14-15	0.973	1.077	1.0830.765	1.050	1.044	1.042
16-17	0.670*	0.759		0.547*	0.554*	0.551*
Kotitalouden/perheen rakenne						
kaksi aikuista	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
vuoroasuminen	0.710	0.830	0.814	0.739	0.729	0.709
yksinhuoltaja	0.771	0.878	0.858	1.114	1.144	1.151
jossain muualla kuin kotona	0.446**	0.629	0.647	1.028	1.123	1.093
Sukupuoli						
tyttö	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
poika	2.422***	1.986***	2.103***	2.042**	2.020**	2.166**
muu	0.307	0.233	0.235	0.474	0.484	0.473
-2 Log likelihoid		1132.572	1116.678	653.268	651.148	647.103
Cox & Snell R Square		0.077	0.092	0.133	0.135	0.137
Nagelkerke R Square		0.109	0.130	0.207	0.211	0.213

Kuten taulukko 1 osoittaa, taloudellinen stressi, toisin sanoen huoli perheen taloudellisesta tilanteesta, on negatiivisesti yhteydessä KHV:hen, vaikkakin sen tilastollinen merkitsevyys heikkenee sitä mukaa kun riippumattomia muuttujia lisätään. Analyysin perusteella voidaan myös todeta, että taloudellista stressiä kokevilla lapsilla on herkemmin matala kognitiivinen hyvinvointi. Viimeisessä

mallissa 6, jossa kaikki muuttujat on huomioitu, ovat ainoat positiivisesti ja merkittävästi KHV:hen yhteydessä olevat muuttujat taloudellinen stressi, riittävä määrä ystäviä, ei kiusatuksi tuleminen, turvallisuuden tunne koulussa sekä alle 16 vuoden ikä ja sukupuoli poika.

Seuraavassa taulukossa tarkastellaan riskisuhdetta lasten korkealle psykologiselle hyvinvoinnille.

Taulukko 2. Logistinen regressio: Todennäköisyys korkealle lyhytaikaiselle henkiselä hyvinvoinnille, Odds-suhteet.

Muuttuja	Malli 1	Malli 2 Perheen talous ja työssäkäynti	Malli 3 Ystävät	Malli 4 Kiusaaminen ja koulu	Malli 5 Terveys	Malli 6 Vapaa-ajan harrastukset
Huoli perheen taloudesta						
ei huolia	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
huolia	0.320***	0.363***	0.366***	0.417***	0.420***	0.424***
Huoltajien työssäkäynti						
huoltajat työskentelevät	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
työttömyyttä perheessä	0.922	1.134	1.195	0.963	0.957	0.952
Ystävät						
on ystäviä	1.00		1.00	1.00	1.00	1.00
ei ystäviä	0.320***		0.278***	0.322***	0.323***	0.289***
Kiusaaminen						
ei ole kiusattu	1.00			1.00	1.00	1.00
on kiusattu	0.447***			0.766	0.764	0.755
Turvallisuuden tunne koulussa						
täysin turvallinen	1.00			1.00	1.00	1.00
ei kovin turvallinen	0.271***			0.319***	0.323***	0.315***
Vamman tai sairauden vuoksi vähemmistöön kuuluva						
ei	1.00				1.00	1.00
kyllä	0.299***				0.777	0.812
Vapaa-ajan harrastuksesta luopuminen						
ei	1.00					1.00
kyllä	0.606***					0.756
Ikä						
12-13	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
14-15	0.638**	0.645*	0.641*	0.613*	0.612*	0.634
16-17	0.416***	0.471***	0.469***	0.355***	0.358***	0.377***
Kotitalouden/perheen rakenne						
kaksi aikuista	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
vuoroasuminen	0.696	0.863	0.842	0.822	0.818	0.760
yksinhuoltaja	0.696	0.909	0.882	1.211	1.224	1.113
jossain muualla kuin kotona	0.311***	0.438**	0.448*	0.735	0.762	0.767
Sukupuoli						
tyttö	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
poika	3.743***	3.088***	3.453***	3.710***	3.698***	3.766***
muu	0.231*	0.283*	0.280*	0.503	0.510	0.520
-2 Log likelihoud		1165.906	1137.150	752.492	752.108	735.505
Cox & Snell R Square		0.137	0.162	0.197	0.198	0.206
Nagelkerke R Square		0.187	0.220	0.279	0.279	0.291

Taulukon 2 perusteella taloudellinen stressi on negatiivisesti yhteydessä psykologiseen hyvinvointiin, myös silloin kun malliin lisätään muuttujia. Lapsilla, jotka kokevat taloudellista stressiä, on pienempi todennäköisyys korkealle psykologiselle hyvinvoinnille. Viimeisessä mallissa voidaan nähdä, että psykologiseen hyvinvointiin yhteydessä olevat muuttujat ovat samat kuin kognitiivisessa hyvinvoinnissa. Taloudellisen stressin yhteys on jonkin verran matalampi PHV:ssa kuin KHV:ssa, mikä tarkoittaa yhteyden olevan vahvempi pitkän aikavälin hyvinvointiin.

Yhteenvetona taulukoista KHV ja PHV voidaan todeta, että merkittävimmät lasten subjektiiviseen hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät ovat sellaisia, joiden voidaan ajatella liittyvän turvallisuuden tunteeseen. Turvallisuuden tunteen voidaan katsoa pitävän sisällään turvallisuuden kokemisen koulussa, riittävän määrän ystäviä sekä sen, ettei tule kiusatuksi tai koe taloudellista stressiä (Kallinen ym. 2021). Lisäksi analyysin perusteella voidaan todeta, että mitä vanhemmista lapsista on kyse, sitä tietoisempia he ovat ympäröivistä huolista.

LOPUKSI

Tässä artikkelissa tutkittiin taloudellisen stressin yhteyttä lasten subjektiiviseen hyvinvointiin. Vaikka kansainväliset vertailut osoittavat suomalaisten lasten kokeman taloudellisen stressin olevan keskimääräistä alhaisempi (Bradshaw & Rees 2018), oli yli puolet (52 %) tähän tutkimukseen osallistuneista lapsista huolissaan rahasta. Koska aineisto ei ollut satunnainen otos suomalaislasten

kokemuksista, ei siitä voi tehdä kaikkia suomalaislapsia koskevia yleistyksiä. Tuloksia voidaan kuitenkin tarkastella suuntaa antavina sen suhteen, millainen yhteys taloudellisen stressin kokemuksella on lasten hyvinvointikokemuksiin. Voidaan todeta, että taloudellinen stressi on yhteydessä lasten subjektiiviseen hyvinvointiin negatiivisesti. Tulokset tukevat niin ikään tutkimuksen hypoteesia, jonka mukaan taloudellinen stressi on voimakkaammin yhteydessä lasten kokonaisvaltaiseen, pitkäaikaiseen kognitiiviseen hyvinvointiin. Taloudellisen stressin negatiivinen yhteys sekä KHV:hen että PHV:hen säilyi myös kaikkien muiden muuttujien kanssa kontrolloidessa. Lisäksi voidaan huomata, että muut muuttujat, kuten riittävä määrä ystäviä, ettei tule kiusatuksi, turvallisuuden tunne koulussa sekä alle 16 vuoden ikä ja sukupuoli poika olivat positiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä molempiin subjektiivisen hyvinvoinnin muuttujiin (KHV ja PHV) (ks. Salmi & Kestilä 2019). Huomionarvoista on iän ja sukupuolen yhteys tuloksiin, joskin sukupuolta koskevia yleistyksiä on vaikeampi tehdä aineiston vinouden vuoksi.

Erona kognitiivisen ja psykologisen hyvinvoinnin välillä voidaan todeta olevan se, että lasten subjektiiviseen hyvinvointiin yhteydessä olevat tekijät ovat voimakkaammin yhteydessä lyhyen aikavälin hyvinvointiin (PHV) tässä ja nyt. Taloudellista stressiä kokevilla lapsilla on kuitenkin suurempi riski matalalle kognitiiviselle hyvinvoinnille (KHV) pitkällä aikavälillä (ks. Bradshaw ym. 2011; Luhmann 2017; Lindberg 2021).

Vaikka tutkimuksen tulokset osoittavat, että taloudellisella stressillä on negatiivinen yhteys lasten subjektiiviseen hyvinvointiin (esim. Shimmack ym. 2008; Luhmann 2017), on tärkeää tunnistaa myös muita lasten hyvinvointikokemuksiin yhteydessä olevia tekijöitä, joista voidaan mainita esimerkiksi itseensä luottaminen sekä ympäröivät verkostot, kuten ystävät ja koulu (esim. Haanpää ym. 2019; Luhmann 2017). On myös hyvä huomata, että perheiden taloudellinen tilanne ja rahahuolet voivat olla yhteydessä lasten hyvinvointiin epäsuorasti, kuten ystävien määrään tai turvattomuuden tunteeseen koulussa (esim. Pugh 2009; Hakovirta & Rantalaiho 2012; Pople ym. 2015; Baiocco ym. 2018; Haanpää ym. 2019).

Artikkelimme tulokset tukevat aiempaa tutkimusta osoittamalla, että taloudellinen stressi – jota voi aikaansaada myös vanhempien ja perheiden yleinen taloudellinen tilanne – heijastuu lapsiin ja voi aiheuttaa rahahuolia, mikä puolestaan on yhteydessä lasten subjektiiviseen hyvinvointiin (ks. Conger & Conger 2002) jopa Suomen kaltaisessa varakkaassa ja kattavan perhepolitiikan omaavassa maassa. Erityisesti tämä korostuu taloudellista huolta aiheuttavien kriisien aikoina, jollaiseksi voidaan luonnehtia myös Covid-19 pandemian aiheuttamaa kriisiä (ks. Kestilä ym. 2021). Lisäksi on hyvä huomioida, että kyse ei välttämättä ole pelkästään perheiden taloudellisesta tilanteesta, vaan laajemmista asenteisiin ja talousasioiden käsittelyyn liittyvistä kysymyksistä niin perheissä kuin yhteiskunnassa, kuten millä tavoin vanhemmat keskustelvat rahasta kotona ja suunnittelevatko he talouttaan lastensa kanssa tai heidän kuullensa. Voidaankin päätellä,

että lasten taloudellinen stressi on todennäköisempää taloudellisten kriisien aikana kuin vakaampina taloudellisina ajanjaksoina, koska lapsuus on aina sidoksissa aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen kontekstiin (James & Prout 1990; Spyrou 2019). Tulostemme perusteella voidaan todeta, että on tärkeää ymmärtää taloudellisten laskusuhdanteiden yhteys lasten hyvinvoinnille myös laajemmassa mittakaavassa sen sijaan, että keskityttäisiin pelkästään pienituloisuuteen, köyhyysen tai aineelliseen puutteeseen (Conger ym. 2002; Main ym. 2019; Schenck-Fontaine & Panico 2019). Lisäksi on tärkeää huomioida turvallisen koulun ja ystävyyssuhteiden merkitys lasten subjektiiviselle hyvinvoinnille, erityisesti Covid-19 pandemian aikaisen sosiaalisen eristämisen ja koulujen sulkemisen jälkeen.

Subjektiivisen hyvinvoinnin tutkiminen ei ole yksiselitteistä, koska ihmiset arvioivat herkästi hyvinvointiaan liian optimistisesti ja erityisesti lapset ovat taipuvaisia arvioimaan kokonaisvaltaista hyvinvointiaan korkeammaksi kuin aikuiset (Gilman ym. 2000; Casas 2011). Tämän lisäksi voidaan pohtia taloudellisen stressin mittaamista, koska käytettävissämme ollut muuttuja ei edustanut objektiivista mittaria köyhyydestä tai taloudellisesta tilanteesta sellaisenaan, vaan mittasi pikemminkin sitä, kuinka paljon lapset huolehtivat rahasta. Tällaiset huolenaiheet voivat kummuta perheissä tai yhteiskunnassa yleisemminkin käytävistä talouteen liittyvistä keskusteluista. Käyttämässämme aineistossa ei ollut kysymyksiä esimerkiksi vanhempien käytettävissä olevista tuloista, minkä vuoksi analysointi taloudellisen stressin kokemusten todellisesta suhteesta perheen talouteen

ei ollut mahdollista. Koska tutkimuksen aineisto ei ollut satunnainen otos väestöstä, on sen tuloksiin muutenkin suhtauduttava varovaisuudella.

Tutkimus lasten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista on tärkeää, ja jatkossa olisikin hyödyllistä tutkia tarkemmin hyvinvoinnin eroja eri ikäryhmien ja sukupuolten välillä sekä sitä, miten taloudellisen stressin kokemukset vaihtelevat iän mukaan. Olisi paikallaan myös tehdä vertailua eri maiden välillä ja tutkia, miten käynnissä oleva sota Ukrainassa on yhteydessä lasten turvallisuuden tunteeseen ja subjektiiviseen hyvinvointiin.

KIRJALLISUUS

- Amerijkx, Gaëlle & Humblet, Perrine Claire (2013) Child well-being: What does it mean? *Children & Society* 28 (2014), 404–415. <https://doi.org/10.1111/chso.12003>
- Axford, Nick (2008) Exploring concepts of child well-being: Implications for children's services. Policy Press. ProQuest Ebook Central.
- Baiocco, Roberto & Verrastro, Valeria & Fontanesi, Lilybeth & Ferrara, Matteo Pio & Pistella, Jessica (2018) The Contributions of self-esteem, loneliness, and friendship to children's happiness: The roles of gender and age. *Child Indicators Research* 12 (4), 1413–1433. <https://doi.org/10.1007/s12187-018-9595-7>
- Ben-Arieh, Asher & Rees, Gwyther & Dinisman, Tamar (toim.) (2017) Children's well-being around the world: Findings from the Children's Worlds (IS-CWeB) project 80, 1–180. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.068>
- Bradshaw, Jonathan (2015a) Child poverty and child well-being in international perspective. Teoksessa Elisabeth Fernandez, Anat Zeira, Tiziano Vecchiato & Cinzia Canali (toim.) Theoretical and empirical insights in child and family poverty: Cross national perspectives, Springer: Dordrecht, 59–70. https://doi.org/10.1007/978-3-319-17506-5_4
- Bradshaw, Jonathan (2015b) Subjective wellbeing and social policy: Can nations make their children happier? *Child Indicators Research* 8 (1), 227–241. <https://doi.org/10.1007/s12187-014-9283-1>
- Bradshaw, Jonathan & Martorano, Luigi & Natali, Luisa & de Neubourg, Chris (2013) Children's subjective wellbeing in rich countries. *Child Indicators Research* 6 (4), 619–635. <https://doi.org/10.1007/s12187-013-9196-4>
- Bradshaw, Jonathan & Keung, Antonia & Rees, Gwyther & Goswami, Haridhan (2011) Children's subjective well-being: International comparative perspectives. *Children and youth service reviews* 33 (2011), 548–556. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.05.010>
- Bradshaw, Jonathan & Rees, Gwyther (2017) Exploring national variations in child subjective well-being. *Children and Youth Services Review* 80 (2017), 3–14. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.059>
- Bradshaw, Jonathan & Rees, Gwyther (2018) Children's Worlds in Europe. Teoksessa Michiel Matthes, Lea Pulkkinen, Christopher Clouder & Belinda Heys (toim.) Improving the quality of childhood in Europe. Brussels: Alliance for Childhood European Network Foundation 7, 163–178.
- Casas, Ferran (2011) Subjective social indicators and child and adolescent well-being. *Child Indicators Research* 4 (4), 555–575. <https://doi.org/10.1007/s12187-010-9093-z>
- Casas, Ferran (2019) Introduction to the special section on children's subjective well-being. *Child Development* 2 (90), 333–343. <https://doi.org/10.1111/cdev.13129>
- Casas, Ferran & Rees, Gwyther (2015) Measures of children's subjective well-being: Analysis of the potential for cross-national comparisons. *Child Indicators Research* 8, 49–69. <https://doi.org/10.1007/s12187-014-9293-z>
- Chen, Xinjie & Cai, Zhihui & He, Jinbo & Fan, Xitao (2020) Gender differences in life satisfaction among children

- and adolescents. *Journal of Happiness Studies* 21 (6), 2279–2307. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00169-9>
- Conger Rand D. & Conger Katherine J. (2002) Resilience in Midwestern families: Selected findings from the first decade of a prospective, longitudinal study. *Journal of Marriage and Family* 64 (2002), 361–373. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00361.x>
- Conger Rand D. & Ebert-Wallace Lora & Sun Yumei & Simons Ronald L. & McLoyd, Vonnie C. & Brody Gene (2002) Economic pressure in African American families: A replication and extension of the family stress model. *Developmental Psychology* 38 (2002), 179–193. <https://doi.org/10.1037//0012-1649.38.2.179>
- Crous, Gemma (2017) Child psychological well-being and its associations with material deprivation and type of home. *Children and Youth Services Review* 80 (2017), 88–95. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.051>
- Diener, Ed & Suh, Eunkook M. (1997) Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research* 40, 89–216. <https://doi.org/10.1023/A:1006859511756>
- Diener, Ed & Sandvik, Ed & Seidlitz, Larry (1993) The relationship between income and subjective well-being: Relative or absolute?. *Social Indicator Research* 28, 195–223. <https://doi.org/10.1007/BF01079018>
- Diener, Ed & Suh, Eunkook M. & Lucas, Richard E. & Smith, Heidi L. (1999) Subjective well-being: three decades of progress. *Psychological Bulletin* 125 (2), 276–302. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>
- Eurostat (2016) Analytical report on subjective well-being. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fanjul, Gonzalo (2014) Children of the Recession: The impact of the economic crisis on child well-being in rich countries. Innoncenti Report Card 12, Florence: UNICEF.
- Forssén, Katja (2012) Katsaus taloudellisen niukkuuden ja suomalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnin trendeihin vuosina 1995–2010. Teoksessa Katja Forssén, Irene Roivainen, Satu Ylinen & Jari Heinonen (toim.) *Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011*. Helsinki: Unipress, 105–127.
- Gilman, Rich & Huebner, E. & Laughlin, James (2000) A first study of the multidimensional Students' life scale with adolescents. *Social Indicators Research* 52, 135–160. <https://doi.org/10.1023/A:1007059227507>
- Gross-Manos, Daphna (2017) Material well-being and social exclusion association with children's subjective Well-being: Cross-national analysis of 14 countries. *Children and Youth Services Review* (80), 116–128. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.048>
- Gross-Manos, Daphna & Shimoni, Edna & Ben-Arieh, Asher (2015) Subjective well-being measures tested with 12-year-olds in Israel. *Child Indicators Research* 8 (2015), 71–92. <https://doi.org/10.1007/s12187-014-9282-2>
- Haanpää, Leena & Kuula, Mirka & Hakovirta, Mia (2019) Social relationships, child poverty, and children's life satisfaction. *Social Sciences* 8 (2), 35. <https://doi.org/10.3390/socsci8020035>
- Haanpää, Leena & Toikka, Enna & af Ursin, Piia (2020) Alakouluikäisten lasten moniulotteinen elämäntyytyväisyys Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 5–6, 519–530.
- Hakovirta, Mia & Rantalaiho, Minna (2012) Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 124. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Hallaert, Jean-Jacques & Vassileva, Iglia & Chen Tingyun (2023) Rising Child Poverty in Europe – Mitigating the scarring from the COVID-19 pandemic. IMF Working Papers. WP/23/134. <https://doi.org/10.5089/9798400244896.001>
- Halme, Nina & Perälä, Marja-Leena (2014) Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 216–240.
- Heinrich, Carolyn J. (2014) Parents' employment and children's wellbeing. *The Future of Children* 24 (1), 121–146. <https://doi.org/10.1353/foc.2014.0000>

- Helliwell, John & Layard, Richard & Sachs, Jeffrey (2019) Work happiness report. World Economic Forum. <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2019/WHR19.pdf> Luettu 8.10.2019.
- Hilton, Jeanne M. & Devall, Esther L. (1997) The family economic strain scale: Development and evaluation of the instrument with single- and two-parent families. *Journal of Family and Economic Issues* 18 (1997), 247–271. <https://doi.org/10.1023/A:1024974829218>
- Inchley, Joanna & Stevens, Gonneke & Samdal, Oddrun & Currie, Dorothy (2020) Enhancing understanding of adolescent health and well-being: The health behaviour in school-aged children study. *J Adolesc Health* 66 (6). S3–S5. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.03.014>. PMID: 32446607
- James, Allison & Prout, Alan (1998) *Constructing and reconstructing childhood*. Basingstoke: Falmer Press.
- Kalil, Ariel & Ryan, Rebecca (2020) Parenting practices and socioeconomic gaps in childhood outcomes. *Future of Children* 30 (1), 29–54. <https://doi.org/10.1353/foc.2020.0004>
- Kallinen, Kati & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja & Lantela, Lauri & Turunen, Tuija & Nurmi, Henna & Leinonen, Jaana (2021) Lasten arjen hyvinvoinnin tekijät. *Kasvatus & aika* 15 (2), 4–21. <https://doi.org/10.33350/ka.80332>
- Kestilä, Laura & Jokela, Merita & Härmä, Vuokko & Rissanen, Pekka (toim.) (2021) Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, kevät 2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 03/2021.
- Lindberg, Marja (2021) *Staying Afloat. Studies on the subjective wellbeing and coping strategies of families with children*. Turku: Åbo Akademi University. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-4018-8>
- Lindberg, Marja & Nygård, Mikael & Nyqvist, Fredrica (2018) Risks, coping strategies and family wellbeing: evidence from Finland. *International Journal of Sociology and Social Policy* 38 (11/12), 1116–1132. <https://doi.org/10.1108/ijssp-04-2018-0064>
- Lindberg, Mikael & Nygård, Mikael & Nyqvist, Fredrica & Hakovirta, Mia (2020) Financial stress and subjective wellbeing among children – Evidence from Finland. *Child Indicators Research* 14, 799–819. <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09779-9>
- Lippman, Laura H. & Moore, Anderson Kirstin & McIntosh, Hugh (2011) Positive Indicators of child well-being: A conceptual framework, measures, and methodological issues. *Applied Research in Quality of Life* 6 (4), 425–449. <https://doi.org/10.1007/s11482-011-9138-6>
- Luhmann, Maike (2017) *The development of subjective well-being*. Teoksessa Jule Specht (toim.) *Personality Development Across the Lifespan*. Elsevier B.V. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-804674-6.00013-2>.
- Luhmann, Maike & Hofmann, Wilhelm & Eid, Michael & Lucas, Richard E. (2012) Subjective well-being and adaptation to life events: A meta-analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102 (3), 592–615. <https://doi.org/10.1037/a0025948>
- Lyng, Selma Therese (2018) The Social Production of Bullying: Expanding the Repertoire of Approaches to Group Dynamics. *Child Soc*, 32, 492–502. <https://doi.org/10.1111/chso.12281>
- Main, Gill (2019) Money Matters: a Nuanced Approach to Understanding the Relationship between Household Income and Child Subjective Well-Being. *Child Indicator Research* (2019) 12:1125–1145. <https://doi.org/10.1007/s12187-018-9574-z>
- Main, Gill & Bradshaw, Jonathan (2014) Children's necessities: Trends over time in perceptions and ownership. *Journal of Poverty and Social Justice* 22 (3), 193–208. <https://doi.org/10.1332/175982714X14120854997529>
- Main, Gill & Montserrat, Carme & Andresen, Sabine & Bradshaw, Jonathan & Lee, Bong Joo (2019) Inequality, material well-being, and subjective well-being: Exploring associations for children across 15 diverse countries. *Children and Youth Services Review* (97C), 3–13. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.033>

- Neppl, Tricia K. & Jeon, Shinyoung & Schofield, Thomas J. & Donnellan, M. Brent (2015) The impact of economic pressure on parent positivity, parenting, and adolescent positivity into Emerging Adulthood. *Family Relations* 64 (1), 80–92.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2011) Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Tavoitteena tietoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:3.
- Panula, Venla & Kiuru, Noona & Pöytä, Sanni & Junttila, Niina & Sorkkila, Matilda & Lerkkanen, Marja-Kristiina & Pakarinen, Eija (2023) Hiljaisia ääniä. Nuorten kokemuksia koronapandemian vaikutuksesta hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin ja oppimiseen. Raportit ja selvitykset 2023:2. Opetushallitus.
- Pekkarinen, Elina & Miettinen, Katja (2021) Pandemian varjossa kohti maapallon tulevaisuutta. Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:1.
- Pelastakaa Lapset (2015) The urban disadvantage. State of the world's mothers. <http://pelastakaalapset.fi/bin.directo.fi/@Bin/e373f915e3ecc177655de51721d916fb/1454940091/application/pdf/3356803/SOWM%202015%20lr.pdf> Luettu 9.2.2016.
- Pelastakaa Lapset (2019) Children's voice 2019. Available at: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2019/10/08094550/Childrens_Voice_2019_2_web.pdf Luettu 23.11.2019.
- Pelastakaa Lapset (2021) Lasten ja nuorten kokemuksia koronapandemian ajalta. Lapsen ääni 2021.
- Pople, Larissa & Rees, Gwyther & Main, Gillian & Bardshaw, Jonathan (2015) The good childhood report 2015. The Children's Society & The University of York.
- Pugh, Allison (2009) Longing and belonging parents, children and consumer culture. Berkeley, CA: University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520943391>
- Raghavan, Ramesh & Alexandrova, Anna (2015) Toward a theory of child well-being. *Social Indicators Research* 121 (3), 887–902. <https://doi.org/10.1007/s11205-014-0665-z>
- Rees, Gwyther & Goswami, Haridhab & Pople, Larissa (2013) The good childhood report 2013. London: The Children Society.
- Rees, Gwyther & Main, Gill (toim.) (2015) Children's views on their lives and well-being in 15 countries: An initial report on the Children's Worlds survey, 2013–14. York, UK: Children's Worlds Project (ISCWeB).
- Ryff, Carol D. (1989) Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology* 57, 1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
- Salmi, Minna & Kestilä, Laura (2019) Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot alakoululaisten perheissä. Tuloksia Kouluterveyskyselyn 2017 vanhempien aineistosta. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Schenck-Fontaine, Anika & Panico, Lidia (2019) Many kinds of poverty: Three dimensions of economic hardship, their combinations, and children's behavior problems. *Demography* 56 (2279). <https://doi.org/10.1007/s13524-019-00833-y>
- Sirniö Outi & Kärkkäinen Sanna & Kauppinen Timo M. (2021) Palkkatulojen kehitys lapsiperheissä COVID-19 -epidemian aikana. Tutkimuksesta tiiviisti 1/2021. Suomen sosiaalinen tila /2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Spyrou, Spyros (2019) An ontological turn for childhood studies? *Child Soc* 33, 316–323. <https://doi.org/10.1111/chso.12292>
- Steel, Piers & Schmidt, Joseph A. & Shulz, Jonas (2008) Refiring the relationship between personality and subjective well-being. *Psychological Bulletin* 134, 138–161. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.134.1.138>
- Terraneo, Marco (2016) A longitudinal study of deprivation in European countries. *International Journal of Sociology and Social Policy* 5/6 (36), 379–409. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-05-2015-0058>

- Toikka, Enna (2023) Lasten ja nuorten elämäntyytyväisyys koetun köyhyyden ja materiaalsen puutteen kontekstissa. Turku: Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9237-9>
- Toikka, Enna & Haanpää, Leena (2020) Vanhempien huono-osaisuuden yhteys lasten subjektiiviseen hyvinvointiin. Teoksessa Johanna Kallio & Mia Hakovirta (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino, 119–142.
- Tomlinson, Raches M. & Keyfitz, Lindsey & Rawana, Jennine S. & Lumley, Margaret N. (2017) Unique contributions of positive schemas for understanding child and adolescent life satisfaction and happiness. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being* 18 (5), 1255–1274. <https://doi.org/10.1007/s10902-016-9776-3>
- UNICEF Office of Research (2014) Children of the Recession: The impact of the economic crisis on child well-being in rich countries. Innocenti Report Card 12. Florence: UNICEF Office of Research.
- Uusitalo-Malmivaara, Lotta (2014) Happiness Decreases during Early Adolescence – A Study on 12- and 15-Year-Old Finnish Students. *Psychology* 5 (2014) 541–555. <https://doi.org/10.4236/psych.2014.56064>
- Veenhoven, Ruth (1993) Happiness in nations, subjective appreciation of life in 56 nations, 1946–92. Rotterdam: Erasmus University Press.
- Voydanoff, Patricia (1990) Economic distress and family relations: A review of the eighties. *Journal of Marriage and the Family* 52, 1099–1115. <https://doi.org/10.2307/353321>

ENGLISH SUMMARY

Marja Lindberg & Mikael Nygård & Aino Sarkia & Mia Hakovirta & Emily Vuorenlinna: Finnish Children's Financial Stress and Subjective Wellbeing during the COVID-19 Pandemic

The article explores how the experiences of Finnish children regarding financial stress are related to subjective wellbeing during the second year of the COVID-19 pandemic. Financial stress is understood as a multidimensional monetary concern that affects children through both parental and broader societal economic discussions. Subjective wellbeing is examined from two different angles. Cognitive wellbeing reflects children's satisfaction with their lives as a whole, while psychological wellbeing focuses on short-term perceived wellbeing. We use survey data collected by the Save the Children Finland organization in the spring of 2021. The results indicate that perceived financial stress is negatively associated with both cognitive and psychological wellbeing, even when controlling for socioeconomic factors and other factors based on previous research on subjective wellbeing. However, an even more negative impact was observed with the sense of insecurity experienced at school. Girls and those over 16 years of age had a higher risk of poor subjective wellbeing.